

Mer om åpne forskningsprosesser

Prosesser og retningslinjer i EU og OECD

Europakommisjonen ser åpen forskning som en viktig komponent i sitt arbeid med å skape et "indre digitalt marked" som åpner digitale muligheter for samfunn og næringsliv og gir Europa en ledende posisjon innenfor den digitale økonomien (Open Science, Open Innovation, Open to the World).^{1 2}

Det er etablert flere rådgivende ekspertgrupper, blant annet Open Science Policy Platform (OSPP) som har som sitt mandat å støtte utviklingen og implementeringen av åpen forskningspolitikk i Europa. Som en del av det europeiske initiativet som ble presentert av Europakommisjonen i april 2016, skal det utvikles et europeisk system for sikker lagring, håndtering og tilgjengeliggjøring av forskningsdata – the European Open Science Cloud (EOSC). EOSC er tenkt som et "internett for data" og skal fungere som et integrert system av eksisterende løsninger for lagring, håndtering og tilgjengeliggjøring av data. Felles styringsmodell og system for lisensiering, autorisering og sertifisering blir også viktige stikkord for EOSC.

Forskningsetikk og integritet har alltid vært viktig i forskning, og arbeidet med forskningsintegritet har vært prioritert blant annet av Science Europe siden 2013. Kjerneprinsippene for forskningsintegritet er ærlighet, ansvarlighet, rettferdighet og gode forskningsetiske vurderinger i alle faser av forskningen. Science Europe har bidratt til utviklingen av forskningsintegritet gjennom 'European Code of Conduct for Research Integrity' (2017)³.

I EUs neste rammeprogram vil åpen forskning utgjøre regelen framfor unntaket. EU vil sette opp økonomiske insentiver for åpen forskning, og legge større vekt på åpen forskning og forskningsintegritet i sin søknadsevaluering. Plan S er et nytt initiativ, lansert 4. september 2018, for å flytte all forskningspublisering basert på forskning finansiert av EUs rammeprogram, European Research Council (ERC) og 11 europeiske nasjonale forskningsfinansierer, herunder Norges forskningsråd, fra abonnementsbaserte tidsskrifter til tidsskrifter med åpen tilgang fra og med 1. januar 2020. Dette er i tråd med den norske regjeringens mål om å gjøre forskningen mer tilgjengelig ved å stimulere til mer åpen forskningsformidling og mer åpne data (se under).

OECDs arbeid med åpen forskning

OECD arbeider med medlemsland og ikke-medlemmer for omforent politikk for å fremme åpen forskning og åpen innovasjon⁴. Som en del av dette arbeidet gjennomfører OECD en vurdering av virkningen av OECDs prinsipper og retningslinjer for tilgang til forskningsdata som ble publisert for over ti år siden⁵. Videre har OECD nedsatt arbeidsgrupper som har utarbeidet rapporter og anbefalinger knyttet til åpent og inkluderende samarbeid innen vitenskap⁶, koordinering mellom internasjonale forskningsdatanettverk⁷ åpen agendasetting innenfor forskning⁸, digitale plattformer for

¹<http://ec.europa.eu/research/openscience/index.cfm?pg=home>

² Det europeiske rådet vedtok rådskonklusjoner om åpen forskning i mai 2016, hvor Europas forskningsministre ga sin støtte til Europakommisjonens mål om åpen forskning. Rådet oppfordrer Kommisjonen og medlemslandene til å arbeide for evaluerings- og insentivsystemer som fremmer åpen forskning, og støtter målsetningen om full åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner innen 2020. Videre gis det støtte til Kommisjonens mål om at forskningsdata finansiert gjennom Horisont 2020, som hovedregel skal være åpne. Rådet understreker viktigheten av at FAIR-prinsippene for god datahåndtering følges.

³ <http://www.allea.org/wp-content/uploads/2017/03/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017-1.pdf>

⁴ [Making Open Science a Reality](#)

⁵ [OECD Principles and Guidelines for Access to Research Data from Public Funding](#)

⁶ [Open and inclusive collaboration in science: A framework](#)

⁷ [Co-ordination and support of international research data networks](#)

⁸ [Open research agenda setting](#)

å legge til rette for tilgang til forskningsinfrastrukturer⁹ og finansieringsmodeller for bærekraftig forskningsdataarkiver¹⁰ OECD har videre pågående prosjekter om digitalisering¹¹, om økt tilgang til data¹², om anbefalinger knyttet til helsedata¹³ og om kunstig intelligens¹⁴. OECD gjennomfører videre en omfattende analyse av hvordan økt tilgang til data kan øke den sosiale og økonomiske verdien av dem¹⁵.

Nasjonale prinsipper og retningslinjer

Åpen tilgang til offentlig finansierte forskningsresultater har vært på den nasjonale politiske agendaen i over ti år. Politikkkutforming knyttet til tilgjengeliggjøring av forskningsdata kom for alvor i gang i Norge da OECD i 2007 anbefalte prinsipper og retningslinjer for tilgang til offentlig finansierte forskningsdata¹⁶. Gjennom Stortingets behandling av St.meld nr 20 (2008-2009) Klima for forskning, sluttet Norge seg til OECDs anbefalinger og retningslinjer.

Meld. St. 27 (2015–2016) Digital agenda for Norge - IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet beskriver politikken for tilgjengeliggjøring av offentlige data i Norge. Her poengteres det at offentlige virksomheter skal ha oversikt over hvilke data som håndteres og hvem som kan bruke dem. Videre sluttet Stortinget seg til at det skulle utarbeides strategier eller handlingsplaner for fem spesielt samfunnsøkonomisk verdifulle sektorer¹⁷. Som oppfølging av dette utarbeidet KD Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata i 2017¹⁸. Strategien klargjør forventninger til forskningsinstitusjonene og foreslår tiltak for økt tilgjengeliggjøring og gjenbruk av forskningsdata.

I 2017 lanserte regjeringen Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler med mål om at alle offentlig finansierte norske vitenskapelige artikler skal være åpent tilgjengelige innen 2024. Et annet viktig punkt er deponering av vitenskapelige artikler i et eget vitenarkiv senest ved publiseringstidspunktet, og at dette er en forutsetning for at artiklene skal telle i den resultatbaserte finansieringen. Fra 2020 vil det i tråd med den nylige lanserte Plan S, gjelde nye krav til åpen publisering for prosjekter som inngår kontrakt med Forskningsrådet og andre europeiske finansører (se Mer om åpne forskningsprosesser).

Forskningsrådet har siden år 2000 stilt krav om at forskningsdata skal arkiveres på forsvarlig måte i minimum ti år¹⁹. Det har blitt utarbeidet en policy for tilgjengeliggjøring av forskningsdata (2014, 2017) som i tråd med nasjonale prinsipper fastslår at data skal være så "åpne som mulig, så lukkede som nødvendig" med visse unntak.

⁹ [Digital platforms for facilitating access to research infrastructures](#)

¹⁰ [Business models for sustainable research data repositories](#)

¹¹ <http://www.oecd.org/going-digital/>

¹² [Enhanced access to data: Reconciling the risks and benefits of data reuse](#)

¹³ [Recommendation of the OECD Council on Health Data Governance](#)

¹⁴ [Technology Foresight Forum on Artificial Intelligence \(AI\)](#)

¹⁵ <http://www.oecd.org/sti/ieconomy/data-driven-innovation.htm>

¹⁶ OECD la vekt på hvordan åpen tilgang til forskningsdata kunne bidra til økt kvalitet og effektivitet i forskningen. Viktige prinsipper som nevnes er at data bør gjøres tilgjengelig på like vilkår og til lavest mulig kostnad, og at avtaler om tilgang skal ta hensyn til alle legitime interesser.

¹⁷ Disse sektorene var: kultur, statlige utgifter, transport og samferdsel, kart og eiendom og forskningsdata

¹⁸ Strategien slår fast tre grunnprinsipper for offentlig finansierte forskningsdata i Norge: Forskningsdata skal være så åpne som mulig, og så lukkede som nødvendig, Forskningsdata bør håndteres og tilrettelegges slik at verdiene i dataene kan utnyttes best mulig og Beslutninger om arkivering og tilrettelegging av forskningsdata må tas i forskerfellesskapene.

¹⁹ [Forskningsrådets Generelle vilkår for FoU-prosjekter](#)

Forskningsrådets prinsipper og retningslinjer

Forskningsrådet har siden år 2000 stilt krav om at forskningsdata skal arkiveres på forsvarlig måte i minimum ti år²⁰. Det har blitt utarbeidet en policy for tilgjengeliggjøring av forskningsdata (2014, 2017)²¹ som i tråd med nasjonale prinsipper fastslår at data skal være så "åpne som mulig, så lukkede som nødvendig" med visse unntak. Med dette forventer Forskningsrådet at FAIR-prinsippene for god datahåndtering skal følges. For prosjekter som har søkt og fått bevilget midler fra 2018 og framover skal prosjektansvarlig vurdere behovet for en datahåndteringsplan i forbindelse med kontraktsinngåelse²². Gjennom Forskningsrådets prinsipper for åpen tilgang til vitenskapelig publisering (2009, 2014) kreves det åpen tilgang til alle vitenskapelige artikler som er resultat av forskning finansiert av Forskningsrådet. Vitenskapelige tidsskriftsartikler som er finansiert gjennom Forskningsrådet skal arkiveres i et åpent elektronisk arkiv. Kravet om egenarkivering gjelder også for artikler publisert i tidsskrift med åpen tilgang (såkalt "gull open access"). For nye prosjekter vil det fra 2020 stilles krav om åpen publisering i tråd med Plan S. Publikasjoner fra prosjekter med kontrakter før 2020 vil kunne publiseres i tråd med nåværende krav om åpen publisering og tilgjengeliggjøring i arkiver. I mai 2018 signerte Forskningsrådet The San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA). Erklæringen inneholder et sett av anbefalinger om god praksis for kvalitetsvurderinger, og oppfordrer til ikke å legge tidsskriftenes innflytelsesfaktor til grunn når prosjektfinansiering tildeles. I stedet skal faglig kvalitet og oppnådde forskningsresultater vurderes på et bredere grunnlag.

I 2017 undertegnet Forskningsrådet sammen med flere andre forskningsfinansierer et "Joint statement" fra WHO som innebærer å arbeide for at alle kliniske studier som vi finansierer skal pålegges å rapportere om sine resultater. Forskningsrådet stiller krav om registrering av studiene i en egen database for kliniske studier ved tildeling av midler fra spesifikke programmer.

²⁰ [Forskningsrådets Generelle vilkår for FoU-prosjekter](#)

²¹ [Forskningsrådets policy for tilgjengeliggjøring av forskningsdata](#)

²² En datahåndteringsplan (DHP) er et dokument som beskriver hvordan forskningsdataene i et prosjekt skal håndteres, fra start til slutt. En slik plan skal normalt foreligge i prosjekter som genererer data. Dersom prosjektansvarlig mener at det ikke er behov for en datahåndteringsplan må dette begrunnes.